

Charles Dickens'

opmerkelijke ziektegeschiedenissen

Dit jaar wordt het 200ste geboortjaar van Charles Dickens gevierd. Dickens (1812-1870) schreef bevlogen over de misstanden van zijn tijd, zoals de gebrekkige gezondheidszorg. Maar hij mocht ziekten ook graag gebruiken om de lachers op zijn hand te krijgen, tranen te trekken of te verbijsteren.

Hoewel hij een plank vol vuistdikke romans op zijn naam heeft staan, is Charles Dickens vooral bekend van dat ene verhaal. Dat verhaal waarvan tientallen verfilmingen zijn gemaakt en dat elk jaar in december weer op allerlei zenders te zien is: *A Christmas Carol*.

De schurk van het verhaal is de vrekige zuurpruim Ebenezer Scrooge, rijk geworden over de rug van anderen en uitbouter van zijn enige werknemer, Bob Cratchit. Scrooge's absolute tegenpool is Tiny Tim, het engelachtige maar ziekelijke zoontje van Cratchit. Tim is klein voor zijn leeftijd, loopt met een kruk en wordt regelmatig door zijn vader gedragen. Als Scrooge bezoek krijgt van de Geest van dit Kerstfeest, vertelt deze hem dat – als er niets verandert – Tiny Tim de volgende Kerst niet zal halen.

Maar gelukkig, er verandert wél iets. Scrooge ondergaat zijn beroemde 'bekeering' en wordt als een tweede vader voor

de jongen. Tim blijft leven, waarschijnlijk dankzij een combinatie van gezondere voeding en de juiste medicijnen.

Dickens vertelt ons niet aan wat voor ziekte Tim lijdt, maar op basis van de symptomen die hij in het verhaal beschrijft, hebben medici in de loop der jaren uitvoerig over zijn casus gespeculeerd. Een ziekte waaraan men gedurende de eerste decennia van de negentiende eeuw kon sterven, die zwak en kreupel maakte, maar die in die tijd ook behandelbaar was: wat zou dat kunnen zijn?

Vandaag de dag zijn medici het eens over twee mogelijke diagnoses. De eerste luidt dat Tim leed aan renale tubulaire acidose (RTA), een aandoening waarbij de microscopisch kleine buisjes in de nieren onvoldoende in staat zijn zuren uit het bloed te verwijderen en af te voeren via de urine. De gevolgen: een te hoge zuurgraad van het bloed, uitdrogingsverschijnselen, spierzwakte, verlamming, broze botten en nierstenen. Al in de tijd van Dickens wisten medici dat Tims symptomen konden worden

bestreden door het toedienen van alkalineoplossingen.

Een tweede verklaring is misschien nóg plausibeler, namelijk osteomalacie, oftewel rachitis. In ons land was deze aandoening bekend als de 'Engelse ziekte', en inderdaad: naar verluidt leed zo'n 60 procent van de kinderen in de geïndustrialiseerde wijken van Londen aan deze ziekte. Rachitis is het rechtstreeks gevolg van vitamine D-deficiëntie, door slechte voeding en een gebrek aan zonlicht. De oplossing? Niet lekker maar wel effectief en in Dickens' tijd net in zwang aan het komen: levertraan.

Pickwicksyndroom

Tiny Tim is de beroemdste zieke in Dickens' werk, maar niet de enige. Dickens laat in zijn romans en verhalen talloze aandoeningen de revue passeren, met zeer uiteenlopende bedoelingen. Bij Tim zorgt zijn kreupelheid en dreigende dood in combinatie met zijn uitgesproken zachtmoedige karakter voor het nodige (melo)drama en maakt zijn genezing het sprookje – want dat is het natuurlijk – compleet. Tegelijkertijd levert Dickens via Tims ziekte kritiek op de Engelse maatschappij, waarin de armen worden uitgebuit en de kinderen het slachtoffer zijn van de Industriële Revolutie.

In andere gevallen gebruikt Dickens ziekten vooral om zijn lezers te vermaken, om de lachers op zijn hand te krijgen. Neem Joe, de Dikke Jongen

uit *The Pickwick Papers*, die de irritante eigenschap heeft voortdurend in slaap te vallen.

Maar hoe karikaturaal en hilarisch deze slaapzieke figuur ook is: Dickens heeft hem niet uit zijn duim gezogen. Integendeel, hij was een van de eersten die hypersomnia en het slaapapneusyndroom – waaraan Joe ook lijdt – nauwkeurig beschreef. Tot de dag van vandaag duidt de medische wereld de symptomen waaraan de Dikke Jongen lijdt aan met de term Pickwicksyndroom.

Hoewel Dickens tot zijn grote verdriet een heel beperkte opleiding had genoten, en al helemaal geen medische, valt het op dat hij buitengewoon nauwkeurig is in het beschrijven van allerlei ziektesymptomen. Veel 19de-eeuwse schrijvers hielden zich op de vlakke over de precieze aard en verschijnselen van ziektegevallen die ze gebruikten om de plot van hun boek vorm te geven. Maar Dickens moet een heel nauwgezet observator zijn geweest, die waarschijnlijk ook weleens medische vaktijdschriften las.

Van de vele tientallen ziekten die hij beschrijft, komen epilepsie, beroerte, tbc en pokken het meest voor, en telkens valt op hoe realistisch zijn beschrijvingen zijn. Mevrouw Skewton in *Dombey and Son* is een wat karikaturale dame, maar als ze een beroerte krijgt, beschrijft Dickens consciëntieus de vreemde gezichten die ze trekt, haar problemen met schrijven en de persoonsverandering die ze blijkt te hebben ondergaan wanneer ze zich enigszins heeft hersteld.

Zelfontbranding

Ongeveer de helft van alle inwoners van 19de-eeuws Engeland kreeg in zijn leven te maken met een vorm van tbc. Het is dan ook geen wonder dat dit de meest voorkomende ziekte is in de romans van die tijd, ook in die van Dickens. Zijn beroemdste tbc-slachtoffer is Little Nell uit *The Old Curiosity Shop*. Zij is misschien wel het meest geïdealiseerde personage uit Dickens' oeuvre. Hij publiceerde zijn romans als wekelijkse of maandelijks feuilletons, en toen de aflevering verscheen met Nells dood, werd er naar verluidt onder de parle-

mentariërs in het Lagerhuis ontzet gefluisterd: "She is dead!"

Op Dickens' nauwkeurigheid in het beschrijven van bestaande ziektegevallen, bestaat een grote uitzondering. In *Bleak House* laat hij een van de personages, Krook, overlijden aan zogeheten 'spontane menselijke zelfontbranding'. Krook was een zware drinker en de suggestie in het boek is dat hij als gevolg daarvan van binnenuit tot ontbranding was gekomen,

Medici hebben in de loop der jaren uitvoerig gespeculeerd over de ziekte van Tiny Tim uit *A Christmas Carol*

waarna er niets meer dan een hoopje as en sintels van hem overbleef.

Al in zijn eigen tijd werd Dickens aangevallen op het onwetenschappelijke karakter hiervan. In het voorwoord van een latere druk van het boek verdedigde hij zich en beriep hij zich op enkele gevallen uit de 18de eeuw, die het bestaan van spontane zelfontbranding zouden bevestigen.

Hoewel er tot de dag van vandaag soms speculatieve artikelen over gevallen van spontane menselijke zelfontbranding opduiken, is het bestaan ervan nooit wetenschappelijk aangetoond. Maar ja, soms zijn verhalen zo mooi dat je ze per se wilt geloven. Zeker als je een enthousiaste, moralistische schrijver bent en een spectaculaire anekdote kunt combineren met een goedbedoelde boodschap tegen overmatig alcoholgebruik.

Ziektes staan bij Dickens dikwijls niet op zichzelf, maar hebben een diepere betekenis. Opmerkelijk is dat bijna alle personages die Dickens een beroerte laat krijgen, slechte ouders zijn. De impliciete boodschap lijkt te zijn: boontje komt om zijn loontje!

De ironie van het lot wil dat Dickens zelf, op wat latere leeftijd, allerminst een modelvader was. Toen hij op 58-jarige leeftijd overleed, was dat aan de gevolgen van, inderdaad, een beroerte.

